

Westen meet met twee maten

We hebben wel de mond vol van berechting van mensenrechtenschenders, maar kijken de andere kant op als iemand van overheidswege in de achtertuin wordt geliquideerd.

Mischa Wladimiroff

strafrechtadvocaat in Den Haag en
oud-hoogleraar economisch strafrecht
te Utrecht

Aanvankelijk leek het erop dat, ondanks vermoedens van grove schendingen van algemeen aanvaarde humanitaire normen, het Internationale Strafhof de bloedige gebeurtenissen in Libië niet kon onderzoeken. Het hof kan immers alleen wat doen indien een lidstaat bevoegd is dergelijke schendingen – zoals oorlogsmisdrijven – te vervolgen, maar niet bereid of bij machte is dat te doen. Hoewel de meeste leden van de Verenigde Naties ook lid zijn van het Internationale Strafhof, zijn de *usual suspects* Noord-Korea, Israël en Libië dat niet, net zomin als de Verenigde Staten, Rusland en China; nota bene leden van de Veiligheidsraad. Deze landen vinden dat anderen niets te maken hebben met eventuele schendingen van humanitair recht op hun grondgebied of die zijn begaan door hun onderdanen.

De onmacht om de gebeurtenissen in Libië te onderzoeken, veranderde nadat de Veiligheidsraad de kwestie Libië verwees naar het Internationale Strafhof. En inderdaad, er volgden aanklachten tegen Moeammar Kadafi en enkele anderen. Dit zou moeten leiden tot hun aanhouding en overlevering aan het hof. *So far so good*, maar zolang Kadafi aan de macht was, was het onwaarschijnlijk dat er iets zou gebeuren. In het geval hij naar een ander land zou zijn gevlucht, zou het nog maar de vraag zijn geweest of dat land hem aan het hof zou hebben overgedragen. De aanklacht tegen Omar al-Bashir bracht de buurlanden van Soedan er immers ook niet toe hem bij bezoeken te arresteren.

Zou de situatie veranderen, zodra de macht in Libië door anderen over-

Als Kadafi na zijn gevangennamen is gedood dan is dat een schending van het humanitair recht.

FOTO AFP

Er was nauwelijks verontwaardiging over de lynchpartij

genomen zou zijn? Zou de Nationale Overgangsraad Kadafi ter berechting aan het Internationale Strafhof overdragen of zou hij in eigen land worden berecht? De dood van Kadafi veranderde alles. Doden kunnen nu eenmaal niet meer terechtstaan. De vraag of en waar Kadafi berecht zou kunnen worden is door de loop der gebeurtenissen achterhaald, maar er

blijven wel vragen over. In het verleden werd de eliminatie van een potentiaat vaak afgedaan als het onvermijdelijke gevolg van een door burgeroorlog verloederd en door haat en wraaklust verscheurd land. Tegenwoordig is men zich er meer van bewust dat humanitaire waarden ook bij een gewapend conflict gelden. Daders van grove mensenrechtenschendingen weten dat ze zich blootstellen aan het risico te worden vervolgd.

Het is vooralsnog onduidelijk hoe Kadafi is omgekomen: in de strijd of pas gedood nadat hij gevangen was genomen? Dat laatste zou een ernstige schending van humanitair recht zijn. Behoudens een aantal bijna obli-

Humanitair recht is niet selectief in bescherming

gate oproepen om een onderzoek in te stellen naar de vele onduidelijkheden rond Kadafi's dood, viel een echte verontwaardiging over een waarschijnlijke liquidatie of lynchpartij nauwelijks te beluisteren. Niet in de Arabische wereld, maar ook elders in de wereld niet. De dood van Kadafi leek slechts gemengde gevoelens op te roepen: opluchting dat zijn rol als

splijtzwam in Libië en elders was uitgespeeld en weinig interesse in de mogelijk problematische omstandigheden van zijn dood.

Het is hoopgevend dat de Nationale Overgangsraad zich uiteindelijk heeft uitgesproken over de dood van Kadafi met de belofte dat degenen die daarvoor verantwoordelijk zijn in Libië berecht zullen worden. Of het een eerlijke berechting zal zijn, valt nog te bezien. Hoe dan ook, deze bekendmaking valt publicitair goed, maar het is te betreuren dat wordt gezwegen over de gruwelijke nasleep van de burgeroorlog met liquidaties, verminkingen, verwoestingen en plunderingen. Dit zwijgen bevestigt dat de orgie van wraak niets anders was dan de primitieve reactie van een ontredderd volk dat geen boodschap heeft aan fundamentele normen en universele waarden.

De dood van Kadafi herinnert ons eraan dat we op het gebied van humanitaire normen met twee maten meten. We hebben wel de mond vol van berechting van hen die deze normen schenden, maar we kijken de andere kant op wanneer iemand van overheidswege in de achtertuin wordt geliquideerd. Bij de eliminatie van Osama bin Laden, leden van Hamas of anderen die als terroristen worden aangemerkt, blijken rechtsregels er kennelijk even niet meer toe te doen. Geen aanklachten, geen berechting; liquidatie is dan blijkbaar niet zo erg. Humanitair recht is echter niet selectief in de bescherming van lijf en goed.

Onze lippendienst aan humanitaire normen en waarden zou geloofwaardiger zijn indien wij, de publieke opinie, ons duidelijker zouden uitspreken tegen rechtsschendingen waar ook ter wereld gepleegd, in plaats van eerst een politieke afweging te maken of een protest wel in ons straatje past.